

De ce am scris această carte

Elena Ceaușescu n-a ținut jurnale, n-a scris bilețele și nici scrisori... N-a lăsat în urmă reflecții despre viața ei.

Hazardul, voluntarismul ori întâmplarea să fi prevalat în acest destin? În pofida avalanșei de informații politice, rețetele câștigului și pierderii puterii nu ne sunt mai limpezi decât strămoșilor din vechime.

Umbra celei de-a cincea regine din dinastia a 18-a a Egiptului, bunăoară, învolutează încă judecata istoricilor. În urmă cu trei milenii și jumătate, Hatshepsut, soție și soră vitregă a lui Tutmes al II-lea și regentă a lui Tutmes al III-lea, și-a pus fiul în umbră. Porunca, ascultată de toți, după capul și spre gloria ei. A ridicat temple și obeliscuri. Și-a închinat sieși statui și și-a ridicat un falnic mormânt. Și, lucru nemaivăzut până atunci, și-a asumat, pe față, prerogativele faraonului: Hatshepsut se ocupa de ceea ce în zilele noastre ar fi politică internă, iar Tutmes al III-lea, de chestiunile militare. După moartea ei, monumentele dedicate reginei au fost desfigurate, iar numele i-a fost șters din înscrisuri. De cine și, mai ales, de ce?

Pe o altă axă spațio-temporală s-a înălțat Genghis-Han. Succesorii săi au stăpânit cel mai mare imperiu din istoria omenirii. „Întemeietorul” se îngrijise însă să nu-i cunoască nimeni mormântul. Și-a sfătuit fiii să poarte povara puterii cu înțelepciune și modestie. În etica lui, nu vorbele, ci faptele sunt măsura conducătorului: mulțumirea stăpânului n-o poate întrece pe cea a

supușilor; iar traiul înțelept înseamnă hrană și straie asemeni celorlalți. Dușmanii poți să-i învingi doar când Eternul Cer Albastru i-a condamnat deja pentru trufia și bogăția lor. În lumea aceasta, nu-i nimeni cel mai puternic ori cel mai înțelept. Urcat în înălțimea muntelui, și animalul cel fără de minte se-nchipuie mai mare ca însuși muntele¹.

Approape de zilele noastre, în memoriile sale, secretara lui Hitler și-a descris șeful ca pe un gentleman desăvârșit în relațiile cu personalul său și cu subalternii. Pasionat de muzică, arhitectură și pictură, vegetarian convins după emoțiile negative trăite într-un abator, admirator al virtuților vieții de familie, antialcoolic și anti-tabac, Hitler putea fi perceput de aceștia ca merituos umanist.² Peste acest prim cerc al intimilor și al cotidianului pare a fi traslat, insesizabil, contribuția lui criminală la istoria omenirii.

Cu semnificații diverse, citările de cazuri ilustre pot continua la nesfârșit. Căci, parafrazându-l pe etologul Konrad Lorenz, istoria e atât de bogată, încât, cu puterea exemplului, putem argumenta orice.

Legenda Ceaușeștilor trimite însă la basmul Cenușăresei, dar cu final horror. S-a țesut pe fundalul unui secol care își depășise trecutul atât în descoperiri binefăcătoare, cât și în violență. Un veac al confruntărilor: o primă jumătate marcată de două conflagrații mondiale, iar cealaltă de Războiul Rece. Secolul XX a fost și secolul femeilor. În crizele sociale produse de conflictele militare, ele au ocupat locurile de muncă eliberate de bărbații chemați sub arme. Nihiliste, feministe, revoluționare de profesie sau hippy, femeile au generat mișcări politice, revoluții domestice și sexuale care au schimbat din temelii, deopotrivă, cotidianul contemporanilor și evoluția umanității. Lenuța din Petrești a fost contemporana lui Marie Curie, Sirimavoe Bandaranaike, Simone

¹ Jack Weatherford, *Genghis-han și nașterea lumii moderne*, Editura Corint, București, 2017, pp. 123–160.

² Christa Schroeder, *12 ani cu Hitler (1933–1945). Mărturia secretarei particulare a lui Hitler*, Editura Meteor Press, București, 2006, *passim*.

de Beauvoir, a Gretei Garbo, Evei Perón, Indirei Gandhi, Goldei Meir și a altor celebrități care au modificat reprezentarea potențialităților feminine. A urcat pe scara puterii într-un timp când victoria candidaților la președinția Statelor Unite ale Americii depindea în bună măsură de telegenia și prestația nevestelor. Soția liderului comunist Ceaușescu a fost, printre altele, oaspetele fostelor artiste Jiang Qing, Isabel Perón și Imelda Marcos, metamorfozate în oameni politici de către soții lor.

În istoria secolului celor mai mari descoperiri științifice, performanța ca o semianalfabetă să treacă drept „savantă de renume mondial” e însă unică.

S-au scris, numai în România, sute de cărți despre regimul comunist și evenimentele din decembrie 1989. Numeroase articole, reportaje și filme documentare au intrat în circuitul mediatic. Iar din arhive au fost scoase și se scot la iveală muniți de documente. Volumul de informații, mărturii și opinii e strivitor și demoralizator, ridicând dificultăți ce par, uneori, insurmontabile pentru căutătorul de grile unitare de investigație, selecție și interpretare. Odată ce crezi că le-ai găsit și utilizat în logica unor sinteze și argumentări neconflictuale, rezultă un lanț de ambiții, complicități, compromisuri, minciuni, duplicități... O „banalitate a răului”, după expresia lui Hannah Arendt, în desemnarea unor structuri care, dincolo de aparența inofensivă, dezvoltă forțe maligne.

De ce atunci această biografie?

În ce mă privește, pe Ceaușești nu i-am întâlnit niciodată „pe viu”. Sub efectele deciziilor acestora însă, în feluri nedorit aparte, am copilărit, am studiat, am intrat în „câmpul muncii”, am fost soție și mamă. Împreună cu milioane de români am jubilat în decembrie 1989 și am sperat că, odată cu ei, a pierit Răul. N-a fost să fie. Duhul ei de „savant și om politic” bântuie gloata aspiranților la putere. Iar la categoria „femei celebre ale istoriei”, sub eticheta „Elena Ceaușescu”, intră și România. Astfel că efortul cercetării și descrierii unei vieți clădite pe compromisuri și duplicități, derutant la prima vedere, îl văd ca pe o exorcizare.

Nu aş vrea să teoretizez prea mult asupra acestei biografii de excepție. Țin să menționez că evoluția personalității Elenei Ceaușescu după accesul în nucleul conducerii politice românești (ca, de altfel, și al altor conducători) poate fi încadrată în simptomatologia „sindromului hybris”, identificat de medicul și politicianul David Owen ca o patologie a puterii și descris astfel:

1. Înclinație narcisistă de a considera lumea o arenă pentru exercitarea puterii și sporirea faimei;

2. Predispoziție către acțiuni și comportamente menite să-i crească prestigiul și să-i potențeze imaginea;

3. Atracție excesivă pentru aparențe favorabile;

4. Stil de exprimare profetic și extatic despre chestiunile sale curente;

5. Identificare cu poporul și/sau cu organizația sa într-o astfel de măsură încât își confundă interesele sale cu ale acestuia/acesteia;

6. Tendință de a vorbi despre sine la persoana a treia sau folosind prenumele regalității (persoana întâi plural);

7. Valorizare excesivă a propriei judecăți și discreditare a raționamentelor altora;

8. Convingerea omnipotenței sale;

9. Impresia că singura capabilă de dreptă judecată asupra sa și a faptelor sale este Istoria;

10. Convingerea că această supremă instanță îi va fi favorabilă;

11. Pierdere a contactului cu realitatea și izolare progresivă (exceptând băile de mulțime);

12. Stare de agitație, impulsivitate și imprudență;

13. Preeminența viziunilor și a deciziilor proprii cu efectul eludării aspectelor practice și critice realiste;

14. Incompetență „hybrică” în situații de criză¹.

Cu argumente în favoarea „fenomenului hybris” intervine și etologia. Ian H. Robertson aduce exemplul unui pește original

¹ Patrick Lemoine, *Sănătatea mintală a marilor conducători ai lumii*, Editura Trei, București, 2020, pp. 194–195.

din lacul Tanganyika, specie cu două feluri de masculi. Unii care trăiesc la suprafața apei, viu colorați și buni reproducători; ceilalți, cenușii, care viețuiesc în adâncuri și nu participă la înmulțire. Când unul dintre exemplarele din prima categorie cade pradă, altul urcă, din străfunduri, pentru a-i lua locul. Ajuns la suprafață, se colorează puternic și degajă forța virilă a reproducătorilor¹.

Patrick Lemoine adaugă o explicație neurologică a toxicității puterii – excesul și adicția de dopamină. Aceasta inundă creierul în situații de reușită, de cucerire a puterii, generând entuziasm, energie, plăcere, dar și dependență. Romanii practicau o eficientă metodă de inhibiție a sa: în ceremonialul elogierii unui triumf, eroul evenimentului era acompaniat și de un sclav în lectica de unde primea ovațiile mulțimii². Sclavul avea misiunea de a repeta întruna expresia „*Memento mori!*”³. N-a fost și cazul sărbătorilor și cutumelor politice comuniste... și postceaușiste!

La capătul acestor clarificări, datorez mulțumiri multor prieteni și cunoscuți pe parcursul celor trei decenii de recuperare a trecutului comunist. În primul rând, colegilor jurnaliști și instituțiilor de presă prin care am trecut și care mi-au sprijinit efortul întâlnirilor și documentării cu „martorii privilegiați” ai epocii. În succesiune temporală acestea sunt: cotidianul *Adevărul* din Arad, Televiziunea Terra-Sat din Reșița, cotidienele naționale *Evenimentul zilei*, *Jurnalul Național* și *Adevărul*, televiziunile naționale România TV și TVR. Mărturisesc, cu onestitate, că fără sigla, spațiul și libertatea ce mi le-au îngăduit, n-aș fi putut întreprinde consultarea unor surse directe. Le sunt recunoscătoare intervi-evaților și familiilor acestora care au suportat disconfortul unor aduceri aminte resemnificate altfel decât și le-ar fi dorit sau închipuit. Le mulțumesc pe această cale și celor care au solicitat, din diverse motive, să-și păstreze anonimatul, încredințată de sinceritatea lor.

¹ *Ibidem*, pp. 196–197.

² *Ibidem*, p. 196.

³ „Amintește-ți că vei muri”, în lat., în original (n. red.).

Exprim, și cu acest prilej, întreaga mea grațitudine instituțiilor care pun în circuitul cercetării arhivele regimului comunist și binevoitorului lor personal.

Adresez, de asemenea, mulțumiri editurii și redactorilor care finalizează acest demers.

Și, ca totdeauna, gânduri frumoase și recunoștință cititorilor.

LAVINIA BETEA
Arad, 31 iulie 2020

În numele poporului

Îmbrăcați ca pentru călătorii friguroase, bătrânii urmăreau foiala dimprejur.

Încă nu se știau căzuți din cuibul puterii.

„Cel mai iubit fiu al poporului” și „ctitorul epocii de aur românești”, cum i-au spus lingușitorii, deținea, din 1965, funcția de lider al partidului comunist. Partidul unic din țară, care, după versul unui poet, exista în „toate cele ce sunt și-n cele ce mâine vor râde la soare”¹. Din lungul șir al funcțiilor lui Nicolae Ceaușescu² să le amintim acum și pe cele de președinte al Republicii Socialiste România și de comandant suprem al forțelor armate.

În țarcul încropit din două bănci, umăr în umăr cu el, e soața sa, Elena. Într-un CV scurt al ei s-ar remarca următoarele demnități: academician, membru în Biroul Permanent al Comitetului

¹ „Partidul”, de George Lesnea. Conține nelipsitele versuri din spectacolele omagiale: „Partidul e-n toate/E-n cele ce sunt/Și-n cele ce mâine vor râde la soare,/E-n pruncul din leagăn și-n omul cărunt,/E-n viața ce veșnic nu moare”. Ulterior, poetul a explicat că înlocuise, într-o poezie religioasă, cuvântul „Dumnezeu” cu „partid”.

² Nicolae Ceaușescu (1918–1989), profesia inițială: cizmar. Comunist ilegalist din 1936. Pentru aderarea la comunism a fost deținut în închisori și lagăr peste 6 ani și jumătate. Membru al CC al PCR/PMR/PCR (1945–1989). Al doilea lider comunist român (1965–1989). În 1967, și-a asumat și funcția de conducător al statului. Iar în 1974 s-a instalat și în aceea de președinte al României.

Politic Executiv (CPEX) al Comitetului Central al Partidului Comunist Român (CC al PCR), prim-viceprim-ministru al Guvernului, deputat în Marea Adunare Națională (MAN), președinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie (CNST) și președinte al Consiliului Științific al Institutului Central de Chimie (ICECHIM). Mai importantă însă decât toate: șefa comisiei de cadre a partidului. TOVARĂȘA, cum o numea însuși soțul ei. Și Cabinetul 2, pentru demnitarii din prima linie a puterii, complementarul Cabinetului 1 – biroul soțului.

Scena aceasta cu ei „puși la colț” se producea în cazarma garizoanei Târgoviște, la amiaza Crăciunului din 1989.

Ceaușeștii se pregătiseră de plecare. Credeau că vor fi îmbarcați într-unul dintre elicopterele aterizate în curtea cazarmii. Prin vizorul TAB-ului unde își petrecuseră noaptea, el l-a zărit pe generalul Victor Atanasie Stănculescu¹ coborând dintr-un vehicul similar. „Stai liniștită, fii liniștită, a venit Stănculescu”, i-a șoptit nevestei, bucuros². Îl socotea omul lui de încredere, căruia-i încredinșase, cu ani în urmă, responsabilitatea dotării armatei și, implicit, a comerțului cu arme și echipamente militare. I se arătase atât de fidel încât s-a oferit să fie trimis la Timișoara pentru a face ordine în revolta declanșată cu o săptămână înainte³. După destoinicia arătată acolo, l-a numit comandant militar unic al forțelor de presiune, sub supervizarea politică a lui Ion Coman⁴, secretarul CC cu probleme speciale. Lui Stănculescu îi

¹ Victor Atanasie Stănculescu (1928–2016), ofițer. Prim-adjunct al ministrului pentru înzestrare (1986–1989) și ministru al apărării naționale (1989, 1990–1991).

² Viorel Domenico, *Ceaușescu la Târgoviște. 22-25 decembrie 1989*, ediția a II-a, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2015, p. 270.

³ „Vinovatul de serviciu. Generalul Iulian Vlad”, în *Dosarele Cotidianul*, nr. 2/2017, p. 55.

⁴ Ion Coman (n. 1928), profesia inițială: strungar. Membru al CC al PCR (1965–1989) și al CPEX (1979–1989), secretar al CC al PCR (1980–1989). Alte funcții deținute: ministru al apărării naționale (1976–1980). În 1989, ocupa funcția de șef al secției CC pentru probleme militare, justiție și afaceri interne.

încredințase, în urmă cu doar trei zile, funcția de ministru al armatei, după sinuciderea „trădătorului Milea”¹.

Încăperea unde așteptau soții Ceaușescu era o sală de cursuri. Aici se ținea învățământul politico-ideologic al ofițerilor garnizoanei, activitate obligatorie pentru toți cetățenii țării. În biroul alăturat discutau aprins nou-veniții de la București. „Gata, hai, intrăm”, le-a ordonat Stănculescu subordonaților intitulați „Tribunalul Militar Excepțional în vederea judecării lui Nicolae și a Elenei Ceaușescu”.

Mai târziu se va afla că decizia s-a luat într-o toaletă din incinta Ministerului Apărării Naționale (MAPN). Acolo s-ar fi scris, de mână, și *Hotărârea privind instituirea Tribunalului Militar Excepțional* semnată de Ion Iliescu² în numele Consiliului Frontului Salvării Naționale (CFSN), putere înfiripată pe structurile PCR prin abolirea unor legi, schimbări de nume și personaje.

În marea grabă și emoție, colonelul Gică Popa³, președintele tribunalului, își uitase hârtia cu schița procesului pe biroul din cealaltă încăpere⁴. Nici ceilalți n-aveau documente la ei. Întâmplător, unul plecase din București cu *Codul Penal* în porthart⁵. Se reuniseră,

¹ Vasile Milea (1927–1989), ofițer. Membru al CC al PCR (1979–1989), ministru al apărării naționale (1985–1989). Sinuciderea sa din 22 decembrie 1989 rămâne un moment controversat în istoria evenimentelor care au culminat cu execuția Ceaușeștilor.

² Ion Iliescu (n. 1930), de profesie: inginer. Prim-secretar al CC al UTC (1967–1971) și membru al CC al PCR (1969–1984). A îndeplinit funcțiile de secretar cu propaganda al CC al PCR, secretar cu propaganda în jud. Timiș, prim-secretar la Comitetul Județean de Partid Iași, președinte al Consiliului Național al Apelor. Ulterior, director al Editurii Tehnice (1984–1989). A fost președintele României (1990–1996, 2000–2004).

³ Gică Popa, colonel de justiție în decembrie 1989. În vara aceluiași an, a prezidat și completul de judecată care l-a condamnat la moarte pe diplomatul Mircea Răceanu pentru spionaj. S-a sinucis la 1 martie 1990.

⁴ Viorel Domenico, *Ceaușescu la Târgoviște...*, p. 160.

⁵ Marius Tucă, *Ultimele zile ale lui Ceaușescu: dramă românească în cinci acte cu un prolog și un epilog*, Editura Machiavelli, București, 1999, pp. 149–150.

conform unui ordin secret transmis fiecăruia, în numele indefinitului FSN. Vor judeca „teroriști”, li s-a spus. Câțiva dintre învinuții că otrăveau apa, împușcau femei și copii cu arme suprasofisticate, schimbându-și ținutele și identitatea. După cum înștiințase oficiosul comunist *Scînteia*, redenumit *Scînteia poporului*, aceia puteau fi „securiști fanatici, slugile oarbe ale fostului dictator” care „nu se dau în lături de la nimic, (...) dau foc clădirilor, pun explozibile, se dedau la crime incalificabile”¹. De trei zile încoace, cu ei luptau „revoluționari” și „oameni de bine” din țară². După unii, fantomele acestea ucigașe erau securiștii lui Ceaușescu; după alții, arabi trimiși de prietenii lui musulmani; se zvonea și că sunt orfani crescuți și îndoctrinați anume pentru a-i fi paznici fără egal...

Abia la Târgoviște, procurorii și judecătorii militari au aflat cine sunt inculpații³.

Grupul magistraților a intrat în sala unde se aflau Ceaușeștii la ora 13.20. S-au așezat în fața meselor puse în careu, pe locurile stabilite de Stănculescu. Inculpații, cum vor afla Ceaușeștii în clipele următoare că sunt numiți, încă nu-l bănuiau de trădare.

Doi civili cu chipuri necunoscute reprezentau FSN. Despre Virgil Măgureanu⁴, lector la Academia „Ștefan Gheorghiu”⁵, Ceaușeștii

¹ *Scînteia poporului*, nr. 2/24 decembrie 1989.

² Presa incita întruna la luptă împotriva teroriștilor prin lozinci precum „Cetățeni, membri ai formațiunilor Gărzile Patriotice! Alăturați-vă și acționați cu toată hotărârea împreună cu unitățile armatei noastre! Toți cei ce pot folosi o armă, la arme!”. *Ibidem; Vinovatul de serviciu...*, p. 94.

³ Marius Tucă, *op. cit.*, p. 135.

⁴ Virgil Măgureanu (n. 1941), lector la Academia „Ștefan Gheorghiu” (1969–1989), directorul Serviciului Român de Informații (1990–1997).

⁵ Academia „Ștefan Gheorghiu”, școală superioară de partid, înființată în 1970 ca urmașă a altor instituții de profil care au funcționat după model sovietic. Cursurile ei, cu și fără frecvență, au fost destinate activiștilor UTC și de partid. Deși candidații erau admiși pe bază de dosar, ca absolvenți aveau aceleași drepturi precum licențiații învățământului superior de stat. În plus, studenția era considerată vechime în producție, salariul de la locul de muncă fiind primit sub formă de bursă pe parcursul întregii perioade de studii.

aflaseră vag în contextul conspirației generalului Ion Ioniță¹. Tovarășa îl reținuse drept „ăla cu Trabantul”² din informările Securității asupra întâlnirilor acestuia cu Ion Iliescu și cu generalul Nicolae Militaru³. În primăvară, printre alte „măsuri preventive” cauzate de schimbările politice din statele vecine, pentru a-l îndepărta de cei din anturajul său, l-au detașat muzeograf la Focșani⁴. În preajma Crăciunului, după bunul obicei al ștabilor crescuți la țară, Măgureanu plecase într-un scurt concediu de tăiere a porcului în satul natal din nordul țării. N-a prins începutul vântorii din București, dar a răspuns de urgență la apelul foștilor tovarăși de conspirație. Și, iată-l aici, recomandat de Iliescu⁵. Purta și pistol⁶.

Celălalt, geologul Gelu Voican-Voiculescu⁷, bărbosul cu ținută și alură inspirate din fotografiile tinereților lui Fidel Castro⁸

¹ Ion Ioniță (1924–1987), profesia inițială: lăcătuș mecanic. Membru al CC al PCR (1965–1984) și al CPEX (1974–1982). A îndeplinit funcții politice în armată, culminând cu cea de ministru al apărării naționale (1966–1976). Trecut în rezervă din funcția de viceprim-ministru al Guvernului în 1982, a încercat să inițieze un complot împotriva lui Ceaușescu.

² *Vinovatul de serviciu...*, p. 151.

³ Nicolae Militaru (1925–1996), general de armată, agent al GRU în România, membru supleant al CC al PCR (1974–1984) și ministru al apărării naționale (1989–1990).

⁴ Aurel I. Rogojan, „Evenimentele din decembrie 1989, între speranțele unora și deziluziile altora”, în *Cotidianul*, 25 decembrie 2013.

⁵ Marius Tucă, *op. cit.*, p. 147.

⁶ *Ibidem*, p. 198.

⁷ Gelu Voican-Voiculescu (n. 1941), de profesie: geolog. În împrejurări neclare, împreună cu Victor Atanasie Stănculescu și cu Virgil Măgureanu, a fost delegat al CFSN la procesul Ceaușeștilor din 25 decembrie 1989. Viceprim-ministru în primul guvern provizoriu postceaușist și responsabil cu controlul serviciilor speciale (28 decembrie 1989–28 iunie 1990). Ulterior, senator FSN (1990–1992) și ambasador în Tunisia și Maroc.

⁸ Fidel Castro (1926–2016), revoluționar și om de stat. Liderul Partidului Comunist din Cuba (1965–2011), premier (1959–1976) și președinte al Cubei (1976–2008).

și Che Guevara¹, era „un nimeni” până alaltăieri. Cu dosarul secretizat sau distrus de serviciile speciale, în viitor va debita fantasmagorice episoade biografice, filiații spirituale și ereditare.

Colonelul Ion Baiu² a pornit camera de filmat. Astfel atenționați, Ceaușeștii și-au adunat puterea de concentrare. Descompusă de acidul evenimentelor ultimei săptămâni, imaginea lor va curenta țara. Aceștia să fi fost dictatorii?! Moșneagul care-și ițea sprâncenele sure vorbind găunos să fie tiranul? Și bătrâna cu arțag și ochi răi, sinistra-i soție?

„Sunteți în fața unui tribunal al poporului”, i-a înștiințat președintele. „Nu recunosc niciun tribunal, în afară de Marea Adunare Națională”, a replicat Ceaușescu, străfulgerat de pierderea puterii. Strategia aceasta au adoptat-o ambii soți de îndată. Mobilizați de ineditul situației, cei doi funcționau din nou.

„Marea Adunare Națională s-a desființat. Noul organ al puterii este altul”, îi contrazice judecătorul. „Lovitura de stat nu poate fi recunoscută”, introduce Ceaușescu, abrupt, tema puterii. Judecătorul parează șocant: „Noi judecăm după noua lege adoptată de către Consiliul Frontului Salvării Naționale. Te rog să te ridici în picioare, inculpat”.

Ratează însă târguielile de formalizare. Ceaușeștii refuză gestul de respect pentru instanța de judecată și aleg să nu răspundă la întrebări, afirmând că nu recunosc decât MAN. Președintele insistă degeaba în invocarea „forței și voinței poporului” și a autorității CFSN³. Trece la acuzații fără... un act de acuzare. Cu anvergură de activist isteț în „punerea problemei”, improvizează pe

¹ Ernesto Guevara (1928–1967), revoluționar argentinian cunoscut ca unul dintre liderii revoluției cubaneze, teoretician și practicant al exportului de revoluție în America Latină.

² Om de încredere al lui Victor Atanasie Stănculescu, Ion Baiu înființase, în anii 1980, la Clinceni un studio de televiziune unde se făceau filmări cu noua tehnică militară, probabil, în vederea prezentării lor în scop comercial.

³ CFSN a fost creat în seara de 22 decembrie 1989.

tema ultimului deceniu trăit de români în frig, întuneric și foame. Îl ceartă, printre altele, pe Ceaușescu pentru cele 200 de grame de salam, cumpărate, zilnic, cu buletinul! Colonelul magistrat Gică Popa nu trăise însă ca omul de rând. N-are habar că pâinea, carnea, zahărul, untul și ouăle au fost cartelate, însă nu și salamul sau brânza. Pentru acestea din urmă și pentru alte produse alimentare, cetățenii răbdau ceasuri grele de îmbrânceanță și umilință la cozi. Salamul acela, rezervat fiecăruia, ar fi fost un belșug nesperat. El, magistratul cu funcții de înaltă răspundere, intrase în eșalonul privilegiaților arondați „caselor de comenzi”. Vorbea de-o altă stare...¹

Intrat în rol, procurorul Dan Voinea² solicită imperios condamnarea la moarte a ambilor inculpați. Faptele comise, zice el, sunt incompatibile cu demnitatea umană și cu principiile justiției socialiste. „Argumentează” citând legi în fraze meșteșugite după modelul lansat de procurorul Vișinski³, în procesele staliniste din anii 1930⁴.

„Minciuni în falș”, îi etichetează Ceaușescu acuzele; iar judecata, o „mascaradă”. El încă se vrea și se crede președintele țării și

¹ În ultimul deceniu al regimului comunist, de la cozile pentru alimentele cartelate au fost exceptate familiile „tovarășilor cu munci de răspundere” din eșaloanele inferioare. Printr-o decizie care nu a fost destinată publicului larg, aceștia obțineau „negația” magazinelor alimentare din zona de locuit, fiind arondați unei case de comenzi. Rațiile comandate telefonic și aduse la domiciliu erau substanțial îmbunătățite. Deși public, numărul telefonic al acestor case de comenzi nu putea fi accesat de cetățeanul obișnuit.

² Dan Voinea (n. 1950), magistrat militar. Autor al rechizitoriului procesului Ceaușeștilor, din 25 decembrie 1989.

³ Andrei I. Vișinski (1883–1954), procuror general al URSS în anii Marii Terori staliniste, ministru adjunct și ministrul afacerilor externe al URSS (1949–1953).

⁴ În a doua jumătate a anilor 1930, Stalin a declanșat o epurare de mari proporții a partidului. Lideri de nivel central și local au fost anchetați și torturați fizic și psihic, sub acuzația că ar fi agenți ai puterilor imperialiste, complotiști și sabotori, ca să se obțină mărturisirile mincinoase în consens cu scenariile anchetatorilor.

comandantul suprem al forțelor armate. Califică răspicat ultimele evenimente ca lovitură de stat, cu sprijin străin. Poporul, amenință el, va lupta până la eliminarea „acestei bande de trădători de țară care, în strânsă legătură cu străinătatea, a organizat lovitura de stat”.

Nu recunoaște nicio acuzație. Promite să răspundă la toate întrebările în fața MAN. Și a poporului. Le poate spune însă câte ceva acuzatorilor săi, în calitatea lor de „simplici cetățeni”. „Nu răspunde. Tu nu știi nimic!”, îi comandă șuierat nevasta.

Gică Popa se ambalează în acuzații de șocantă concretețe și flori de stil precum „zorii libertății” răsăriți de trei zile încoace deasupra „plaiului strămoșesc” distrus de Ceaușescu. „Să nu-i lăsați să se dezmeticească, sunt criminali!”, se va lăuda mai târziu Voican-Voiculescu că instruisese completul de judecată¹. Seara, împietriți de fulgurația scenei, telespectatorii nu pot vedea sau bănui indicațiile regizorale, distribuția sau recuzita piesei. Improvizând scenariul către finalul decis, Voican-Voiculescu le expediază magistraților bilețele. Fiica lor, Zoia², porționa carnea câinilor cu un cântar de aur; în vila ei s-au găsit 90 000 de dolari³. „De ce l-au ucis pe Milea?”, citește președintele; „cine sunt «mercenarii străini» care terorizează țara?”; „în ce conturi străine și-au depus banii?”... Nebunia pare să fi atins paroxismul. Nu încă. Voinea îi cere lui Ceaușescu să vorbească despre contul său personal cu 400 000 de dolari din Elveția. Președintelui tribunalului i se pare mult prea puțin și multiplică suma de-o mie de ori. „O provocare ordinară”, comentează Elena Ceaușescu. Și solicită, inspirată, „dovada”. Cu pista aceasta barată, judecătorii trec pe o alta: din ordinul inculpaților și al acoliților acestora s-a tras în popor: 64 000 de oameni au fost uciși. „Da’ de unde știe ăsta?”, își

¹ Viorel Domenico, *Ceaușescu la Târgoviște...*, p. 288.

² Zoia Ceaușescu (1949–2006), de profesie: matematician. În decembrie 1989, a fost arestată sub acuzația de subminare a economiei naționale.

³ Pe tot parcursul regimului comunist, deținerea de valută de către cetățenii României a fost considerată faptă penală.

întreabă inculpata bărbatul. Cei care-o vor vedea la televizor, au impresia devoalării marilor crime secrete.

În șocantele dialoguri, telespectatorilor li se vor arăta doar fețele Ceaușeștilor. Văd, fără tăgadă, funcționalitatea maleficului cuplu. Din dreapta lui, ea se repede ca-n ședințe¹. El o tempează, o liniștește atingându-i mâna, îndemnând-o să tacă...² Ea-i „gratulează” și aici pe ceilalți cu „mare bou”, „mitocan”, „nenoroți”. Îl ironizează pe grefier pentru că i se-ncurcă limba.

Dacă partitura lui Nicolae Ceaușescu le-a fost oarecum previzibilă protagoniștilor, ineditul purtării consoartei s-a revelat în dialoguri ca acesta:

Președintele: Dânsa este vorbăreață, dar am văzut de multe ori că numai citea.

Elena Ceaușescu: Da.

Președintele: Citea... Savantul...

Elena Ceaușescu: Da.

[*Nicolae Ceaușescu îi face semn să tacă. Elena Ceaușescu dă din mână a dezgust.*]

Președintele: ...Inginerul, academicianul nu știa să citească.

Elena Ceaușescu: Ete, na! O să te-audă intelectualii din țara asta!...

Nicolae Ceaușescu: [*către Elena Ceaușescu*] Taci! [*Îi face semn să tacă.*]

Elena Ceaușescu: ...și cu toți colegii mei.

Președintele: Intelectualii!

Elena Ceaușescu: Da, o să te audă ce vorbești.

Președintele: Te consideri intelectuală și dumneata?

Elena Ceaușescu: O să te audă colegii mei.

¹ Comentariile și încercările Elenei Ceaușescu de intervenție până la retragerea judecătorilor pentru deliberare sunt în număr de 96.

² Până la retragerea judecătorilor pentru deliberare, pot fi numărate 24 de momente, pe parcursul unei ore, în care Nicolae Ceaușescu a încercat să-și tempereze soția.

„Așa-zis academician”, tușează președintele explozivul detaliu. „Așa-zis!... Mi-ai luat și titlul! Așa-zis!”, s-a ofensat ea.

Avocatul apărării, Nicolae Teodorescu, întreabă acum dacă inculpata este sau a fost vreodată bolnavă psihic. „Ce provocare ordinară!”, se indignează ea. Odată efectul consumat, președintele atinge alt punct vulnerabil: ascunderea vârstei. Niciodată la aniversările ei nu s-a spus câți ani împlinea. Apoi țintește, din nou, atribuțiile academice: cine scria și pe banii cui a publicat în străinătate cărțile despre polimeri? Ca în final s-o anunțe, contaminat de agramatismul ei, că i s-au „luat titlurile și academiile”.

Cei din fața televizoarelor nu-l vor vedea pe militarul care intră în sală ca să-i șoptească ceva lui Stănculescu. Nu știu nici că, dinafară, trage cu urechea la ușă colonelul Andrei Kemenici, comandantul garnizoanei în paza căreia Ceaușeștii se aflau de trei zile. Kemenici primise ordin de la Stănculescu să urmărească programul televiziunii și, dacă se anunță ceva „deosebit”, să-l înștiințeze¹. La rândul-i, colonelul a delegat sarcina unui subaltern, iar el prelua telefoanele cu Bucureștiul. Sunase de trei ori, pe fir direct, Militaru, noul ministru al armatei, cu ordinul grăbirii procesului. Nu se poate mai repede, i-a transmis Stănculescu, o singură dată, din sală². Pe el, spectacolul justițiar nu părea să-l intereseze; afișând plictiseală, împătura avioane de hârtie. Deși printre legendele care vor circula în rândul ofițerilor și înalților funcționari din sediul puterii era și aceea a unei vechi „relații speciale, greu de interpretat” cu inculpata. Prima femeie a țării își arătase plăcerea de a profita de gentilețea chipeșului ofițer.³

Acum însă decorul și piesa distonau cu amintirile din trecut. În unanimitate, s-a pronunțat pedeapsa capitală și confiscarea averii ambilor Ceaușești pentru săvârșirea infracțiunilor de genocid, acte de diversiune, subminarea puterii de stat și a economiei naționale. În *Monitorul Oficial* de a doua zi s-a adăugat și un

¹ Viorel Domenico, *Ceaușescu la Târgoviște...*, p. 162.

² *Ibidem*, p. 163.

³ *Vinovatul de serviciu...*, p. 37.

al cincilea cap de acuzare: tentativa fugii din țară pe baza unor fonduri de peste 1 miliard de dolari depuse în bănci străine¹.

„Un grup de trădători”, a conchis Nicolae Ceaușescu după comunicarea sentinței. „Și i-am avut lângă noi, trădările vin de lângă tine”, l-a aprobat ea².

„Îi luați, îi legați, îi duceți și-i executați!”, le-a ordonat Stănculescu parașutiștilor aduși de la unitatea Boteni³. „Câte unul”, au auzit Ceaușeștii. Abia atunci au devenit conștienți de iminența morții⁴. „Murim împreună, împreună am luptat, împreună murim”, a țipat ea. „Să se respecte ultima dorință – împreună”, a cerut el⁵.

Secvențele difuzate la televizor au culminat cu protestele „scorpiei” de a nu fi legată la mâini. Reproșul furios aruncat soldaților („v-am crescut ca o mamă!”) a fost interpretat ca o neobrazare maximă.

În jurul orei 15, comandoul parașutiștilor a executat sentința prin împușcare. Incitați de grozăviile transmise la radio și televizor despre genocidul cu 60 000 de victime, otrăvirea apei și teroriștii care luptă „din orice poziție”, chiar și alți militari din garnizoană s-au arătat voluntari pentru a participa la execuție.

Sub rafalele dezordonate, o bucată din țeasta ei a zburat. Creierul a căzut pe ciment, când au urcat cadavrul în elicopter. Un câine de pripas s-a repezit să-l miroasă. Nu l-a gustat. Doctorul unității l-a adunat într-o cutiuță metalică, întregind rămășițele trupești.

Morții au fost transportați cu elicopterul la București, pe staționul din Ghencea. Grăbindu-se să ajungă la petrecerea de Crăciun organizată de șefii clubului Steaua, Stănculescu a lăsat „coletele” în paza parașutiștilor. Aceștia ar fi trebuit să aștepte un

¹ *Monitorul Oficial al României*, Anul I, Nr. 3/26 decembrie 1989, p. 1.

² Marius Tucă, *op. cit.*, p. 262.

³ *Ibidem*, p. 183.

⁴ *Ibidem*, p. 191.

⁵ *Ibidem*, p. 263.

autoturism ARO în care să le urce. Mefienți, le-au abandonat sub stelele nopții și au plecat spre unitatea lor.

Caseta cu filmul procesului urma să ajungă la televiziune – dovada că „odiosul” și „sinistra” nu mai există. Și ca un semn de început al unei alte puteri. Regizorul Sergiu Nicolaescu¹ a făcut montajul, eliminând cadrele unde apăreau alte personaje decât Ceaușeștii². Executând însă ordinul scurt al lui Stănculescu de-a fi gata pentru „o filmare”, colonelul Baiu plecase la Târgoviște cu o singură casetă. Ratase chiar scena execuției.

În noaptea de Crăciun, televiziunea română a difuzat primul horror din istoria sa. Atunci s-a făcut și prima afacere privată din România postceaușistă: francezii au urmărit procesul Ceaușeștilor înaintea vizionării în țara de baștină³.

„O, ce veste minunată!” a titrat presa referindu-se la execuție, profanând colindul unui Crăciun nesărbătorit.

Șocați de cele văzute și auzite, românii n-au mai luat aminte la transferul puterii. Prăpastia dintre imaginea oficială a dictatorilor și „ieșirea” lor televizată din scenă a iscat versiunea trucării procesului. Căci trupurile lor prăbușite, după scena legării la mâini, aduceau a butaforie.

A doua zi dimineața, „coletele” erau de negăsit pe stadion. Când le-au descoperit, militarii s-au speriat. Picioarele ei ieșeau afară din foaia de cort ce părea să învelească manechine din plastic. Semăna a dispozitiv-capcană, au povestit martorii⁴.

I-au dus la morga Spitalului Militar. Voican-Voiculescu, nou viceprim-ministru al Guvernului, acompaniat de ospătărița

¹ Sergiu Nicolaescu (1930–2013), profesie inițială: inginer. Ulterior, regizor și actor, iar după 1989, politician. A excelat în genul filmului istoric, creând adevărate epopei patriotice, consonante tezelor ideologiei comuniste. Trambulina carierei sale a fost relația specială cu familia Elena și Ion Gheorghe Maurer.

² Marius Tucă, *op. cit.*, p. 203.

³ Abia la sfârșitul lui aprilie 1990, caseta cu procesul cuplului Ceaușescu a fost vizionată integral și în România.

⁴ Marius Tucă, *op. cit.*, p. 205.

Cerasela Bârjac, s-a ocupat și de înhumare. S-a descurcat cu „împușcații”. Cu numere fictive și anulări de registre, a obținut certificatele de deces. În Cimitirul Ghencea i-a îngropat separat, sub nume bărbătești și cu grade ofițerești¹.

Numele lor reale nu apăreau nicăieri în registrele de deces. Abia după 20 de ani, la cererile repetate ale urmașilor (Valentin², Zoia și soțul ei), s-a admis deshumarea și identificarea prin probe ADN. I-au îngropat din nou, împreună. Pe monumentul funerar li s-au inscripționat numele și durata vieții. Lui Nicolae Ceaușescu și funcția de președinte al României. Elenei Ceaușescu, singura femeie condamnată și executată din istoria României, doar anii trecerii prin lumea celor vii: 1919–1989.

Ultimele clipe și le-a trăit însă ca o eroină, bravând în fața judecătorilor: „Am muncit și am luptat pentru popor de la 14 ani, așa mi-am sacrificat viața pentru popor. Și poporul e poporul nostru. Și nu trădăm noi poporul!”³

Dar ce știa poporul despre viața, lupta și munca ei? Și cum reușiseră ei, Ceaușeștii, să-l transforme în „poporul lor”?

¹ *Ibidem*, pp. 209–210.

² Valentin Ceaușescu (n. 1948), de profesie: fizician. Fiul cel mare al cuplului Ceaușescu. A ocupat funcția de membru supleant al CC al PCR (1989). În decembrie 1989 a fost arestat sub acuzația de subminare a economiei naționale.

³ Grigore Cartianu, „Nicolae și Elena Ceaușescu: «Împreună am luptat, să murim împreună!»”, în *Adevărul*, 19 decembrie 2009, https://adevarul.ro/news/societate/nicolae-elena-ceausescu-Impreuna-luptat-murim-impreuna-1_50ad82ad7c42d5a663967ee4/index.html, accesat la 20 octombrie 2018.